

Qvia vero multi sacerdotes producunt, & tertio hoc agentes, postea rationibus nobis importuni esse, & velle etiam quarto deducere testes, sancimus nos sacerdos maxime considerare: & si tertio produci jam sint testes: & ab eo qui testes deduxit, concludente & editum accipiente, iterum petatur testes: hos omnino non adesse: utpote suspicione habita, ne forte reliquias quidem prioribus, & dudum manifestis propter eorum testimonia facias, ille non productionem testium, sed de precedentibus aut non testificatis additamentum, aut eorum depositionibus emendationem desideret. Si vero deducunt quidem testes, editionem nondum accepterit, neque perlegerit refutationes, neque ipse, neque aliquis advocateor ejus: adversarius autem ejus accepterit solus, & fecerit disputationem, non tamen eam dederit ei, qui tertio dum fecit testium productionem, neque per 7 disputationem edocuit si quis eos produxerat, qua testimonialis defunct, haec adjicitur dandam esse & quartam productionem tertium ei qui hoc petierit, primus sacramenta dando ab eo, quod neque subtraxit, neque percutens est testes, neque ipse, neque aliquis advocateor ejus, aur omnino pro eo agens: neque per aliquem dolum aut machinationem vel artem, quartam productionem petit heri testium: sed propterea quod non valuit primitus uti denunciatis testimoniis, & si hoc factum fuerit: neque justitiae pro talibus imperiali egere sicut pridem erat: sed ex hac legi sufficiente his haec quae permanentia sunt: & usque ad quartam testium productionem licentiam esse testimoniis uti, non tamen per longum intervallum: ut non ex hoc protractantur litigies: sed oportere omnino velocitatem eis imponere, secundum quod iudex existimat hinc fieri. **I**llud tamen indubium est, quia etiже semel producunt testes, aut bis, aut refutacione tractaverint, aut adversario hoc facient, ipse disputationem accepterit, & ex hoc diciderit testificata, non habebit omnino licentiam ullam ulterius uti testium productionem, neque ea divina hoc iustio praeparet.

C A P . V .

Ut testes in propria provincia examinarentur: & quo ex loco trahantur.

Et quoniam scimus dudum factam legem, ut si quis hic litem exercerat, oporteat autem in provincia parte aliqua approbari: licentiam habere, iudice decernente, & sufficientem spatium temporis definiente, deducere intra provinciam testes, & huc transmittere item gestis perlatim: & ab eodem judicari iudicem. Multa autem hujusmodi interpellations nobis sunt, volentibus aliquibus, qui in provinciis quidem litigant, haec vero testes habent, ut teneantur hujusmodi legem: & licentiam esse in provinciam judicant, dirigere huc ut praefentur testes, aut testificationem omnino dentur, & iterum ad eum referri lites. Et si de provincia in provinciam huc petantur fieri: sancimus propter probationem abundantiam & hoc valere, & posse etiam a provincia huc ab eo qui iudex est in provincia destinari: & ab uno (qui a nobis definitus fuerit) eloquentissimum iudicem, interlocutione de eo a iudice facta restiones dari: & a provincia alia in alia provinciam, aut apud defensorem, aut apud prudenter testificationibus ex interlocutione iudicantis datis: illuc videlicet definitiva sententia danda, ubi & lis contestata est: ut quemadmodum hinc in provinciam sapid iudices aut defensores a productione testium agi sancita sunt, ita & a provincia in provinciam, & a provincia hinc teneant: & perfecta per omnia sit probationem omnibus facultas: testimonios quidem non editis, neque in provinciis, sed gestis datis eis a quibus producuntur, aut eorum adversariis sub gestis monumentorum signa percipientibus, & ita huc, aut in provinciis definiti a iudicibus: ne quando forsitan & egeat testibus causa natura, & excludatur propter editionem testium adiectione. Haec omnia in pecuniaris quaquebus intelligentes: in criminalibus enim, in quibus de magnis est periculum omnibus modis apud iudices presentari testes: & que fuit eis cognita, edocere: ubi & tormentorum fortia erit opus, & alii omnibus observationibus.

C A P . VI .

Ut testimonium recipiatur ejus qui servus esse dicitur: & de testium statu.

Si vero dicatur servilis esse fortuna qui testari voluerit, is vero liber affirmatur constitutus: si quidem ex nativitate, impetrare quidem testium: disputationem vero de statu servetur ratio: ut si apparuerit fortuna servilis esse, ejus testimonium, ac si neque datum fuerit, ita sit. Si vero libertam se dicat, compellatur demonstrare primum instrumentum, in quo libertatem per-

e contra. Quia pena puniatur: utique falsi, 1. 1. 5. 2. ff. ad 1. Carn. de falsis, de qua vide 1. in fin. & Nov. Lexit. 77.

1. Hinc sumpta est Authenticatio. At quis sicut C. de prob.

2. Add. 21. Etica. 1. c. 44. 1. Harmon. 6. §. 36.

3. Post cognitis testium depositiones, resumis, 1. 1. 5. 2. ff. ad 1. Carn. de falsis, de qua vide 1. in fin. & decem exceptiones sequentes.

4. Tertius interrogari super uno & eodem modo, plus quam tertio vel quarto, non potest. Cur? hic vide.

5. Olim inviti testes in criminalibus causis testium omnium dicere cogebantur, & exceptis certis perfomis, 1. 1. 5. 2. ff. ed. Plin. 3. Ep. In pecuniaris & criminalibus testes erant voluntarii. Quint. 5. inviti vero ex confititione Justinian. 1. 16. C. ed. Quoniam iudicis depositio, id est, exceptionem, Jul. n. 320. proferit phoenem veritatis. 24. 1. 16. 1. 19. C. de testib. 25. Olim inviti testes in criminalibus causis testium omnium dicere cogebantur, & exceptis certis perfomis, 1. 1. 5. 2. ff. ed. Plin. 3. Ep. In pecuniaris & criminalibus testes erant voluntarii. Quint. 5. inviti vero ex confititione Justinian. 1. 16. C. ed. Quoniam iudicis depositio, id est, exceptionem, Jul. n. 320. proferit phoenem veritatis. 24. 1. 16. 1. 19. C. de testib. 25. Olim inviti testes in criminalibus causis testium omnium dicere cogebantur, & exceptis certis perfomis, 1. 1. 5. 2. ff. ed. Plin. 3. Ep. In pecuniaris & criminalibus testes erant voluntarii. Quint. 5. inviti vero ex confititione Justinian. 1. 16. C. ed. Quoniam iudicis depositio, id est, exceptionem, Jul. n. 320. proferit phoenem veritatis. 24. 1. 16. 1. 19. C. de testib. 25. Olim inviti testes in criminalibus causis testium omnium dicere cogebantur, & exceptis certis perfomis, 1. 1. 5. 2. ff. ed. Plin. 3. Ep. In pecuniaris & criminalibus testes erant voluntarii. Quint. 5. inviti vero ex confititione Justinian. 1. 16. C. ed. Quoniam iudicis depositio, id est, exceptionem, Jul. n. 320. proferit phoenem veritatis. 24. 1. 16. 1. 19. C. de testib. 25. Olim inviti testes in criminalibus causis testium omnium dicere cogebantur, & exceptis certis perfomis, 1. 1. 5. 2. ff. ed. Plin. 3. Ep. In pecuniaris & criminalibus testes erant voluntarii. Quint. 5. inviti vero ex confititione Justinian. 1. 16. C. ed. Quoniam iudicis depositio, id est, exceptionem, Jul. n. 320. proferit phoenem veritatis. 24. 1. 16. 1. 19. C. de testib. 25. Olim inviti testes in criminalibus causis testium omnium dicere cogebantur, & exceptis certis perfomis, 1. 1. 5. 2. ff. ed. Plin. 3. Ep. In pecuniaris & criminalibus testes erant voluntarii. Quint. 5. inviti vero ex confititione Justinian. 1. 16. C. ed. Quoniam iudicis depositio, id est, exceptionem, Jul. n. 320. proferit phoenem veritatis. 24. 1. 16. 1. 19. C. de testib. 25. Olim inviti testes in criminalibus causis testium omnium dicere cogebantur, & exceptis certis perfomis, 1. 1. 5. 2. ff. ed. Plin. 3. Ep. In pecuniaris & criminalibus testes erant voluntarii. Quint. 5. inviti vero ex confititione Justinian. 1. 16. C. ed. Quoniam iudicis depositio, id est, exceptionem, Jul. n. 320. proferit phoenem veritatis. 24. 1. 16. 1. 19. C. de testib. 25. Olim inviti testes in criminalibus causis testium omnium dicere cogebantur, & exceptis certis perfomis, 1. 1. 5. 2. ff. ed. Plin. 3. Ep. In pecuniaris & criminalibus testes erant voluntarii. Quint. 5. inviti vero ex confititione Justinian. 1. 16. C. ed. Quoniam iudicis depositio, id est, exceptionem, Jul. n. 320. proferit phoenem veritatis. 24. 1. 16. 1. 19. C. de testib. 25. Olim inviti testes in criminalibus causis testium omnium dicere cogebantur, & exceptis certis perfomis, 1. 1. 5. 2. ff. ed. Plin. 3. Ep. In pecuniaris & criminalibus testes erant voluntarii. Quint. 5. inviti vero ex confititione Justinian. 1. 16. C. ed. Quoniam iudicis depositio, id est, exceptionem, Jul. n. 320. proferit phoenem veritatis. 24. 1. 16. 1. 19. C. de testib. 25. Olim inviti testes in criminalibus causis testium omnium dicere cogebantur, & exceptis certis perfomis, 1. 1. 5. 2. ff. ed. Plin. 3. Ep. In pecuniaris & criminalibus testes erant voluntarii. Quint. 5. inviti vero ex confititione Justinian. 1. 16. C. ed. Quoniam iudicis depositio, id est, exceptionem, Jul. n. 320. proferit phoenem veritatis. 24. 1. 16. 1. 19. C. de testib. 25. Olim inviti testes in criminalibus causis testium omnium dicere cogebantur, & exceptis certis perfomis, 1. 1. 5. 2. ff. ed. Plin. 3. Ep. In pecuniaris & criminalibus testes erant voluntarii. Quint. 5. inviti vero ex confititione Justinian. 1. 16. C. ed. Quoniam iudicis depositio, id est, exceptionem, Jul. n. 320. proferit phoenem veritatis. 24. 1. 16. 1. 19. C. de testib. 25. Olim inviti testes in criminalibus causis testium omnium dicere cogebantur, & exceptis certis perfomis, 1. 1. 5. 2. ff. ed. Plin. 3. Ep. In pecuniaris & criminalibus testes erant voluntarii. Quint. 5. inviti vero ex confititione Justinian. 1. 16. C. ed. Quoniam iudicis depositio, id est, exceptionem, Jul. n. 320. proferit phoenem veritatis. 24. 1. 16. 1. 19. C. de testib. 25. Olim inviti testes in criminalibus causis testium omnium dicere cogebantur, & exceptis certis perfomis, 1. 1. 5. 2. ff. ed. Plin. 3. Ep. In pecuniaris & criminalibus testes erant voluntarii. Quint. 5. inviti vero ex confititione Justinian. 1. 16. C. ed. Quoniam iudicis depositio, id est, exceptionem, Jul. n. 320. proferit phoenem veritatis. 24. 1. 16. 1. 19. C. de testib. 25. Olim inviti testes in criminalibus causis testium omnium dicere cogebantur, & exceptis certis perfomis, 1. 1. 5. 2. ff. ed. Plin. 3. Ep. In pecuniaris & criminalibus testes erant voluntarii. Quint. 5. inviti vero ex confititione Justinian. 1. 16. C. ed. Quoniam iudicis depositio, id est, exceptionem, Jul. n. 320. proferit phoenem veritatis. 24. 1. 16. 1. 19. C. de testib. 25. Olim inviti testes in criminalibus causis testium omnium dicere cogebantur, & exceptis certis perfomis, 1. 1. 5. 2. ff. ed. Plin. 3. Ep. In pecuniaris & criminalibus testes erant voluntarii. Quint. 5. inviti vero ex confititione Justinian. 1. 16. C. ed. Quoniam iudicis depositio, id est, exceptionem, Jul. n. 320. proferit phoenem veritatis. 24. 1. 16. 1. 19. C. de testib. 25. Olim inviti testes in criminalibus causis testium omnium dicere cogebantur, & exceptis certis perfomis, 1. 1. 5. 2. ff. ed. Plin. 3. Ep. In pecuniaris & criminalibus testes erant voluntarii. Quint. 5. inviti vero ex confititione Justinian. 1. 16. C. ed. Quoniam iudicis depositio, id est, exceptionem, Jul. n. 320. proferit phoenem veritatis. 24. 1. 16. 1. 19. C. de testib. 25. Olim inviti testes in criminalibus causis testium omnium dicere cogebantur, & exceptis certis perfomis, 1. 1. 5. 2. ff. ed. Plin. 3. Ep. In pecuniaris & criminalibus testes erant voluntarii. Quint. 5. inviti vero ex confititione Justinian. 1. 16. C. ed. Quoniam iudicis depositio, id est, exceptionem, Jul. n. 320. proferit phoenem veritatis. 24. 1. 16. 1. 19. C. de testib. 25. Olim inviti testes in criminalibus causis testium omnium dicere cogebantur, & exceptis certis perfomis, 1. 1. 5. 2. ff. ed. Plin. 3. Ep. In pecuniaris & criminalibus testes erant voluntarii. Quint. 5. inviti vero ex confititione Justinian. 1. 16. C. ed. Quoniam iudicis depositio, id est, exceptionem, Jul. n. 320. proferit phoenem veritatis. 24. 1. 16. 1. 19. C. de testib. 25. Olim inviti testes in criminalibus causis testium omnium dicere cogebantur, & exceptis certis perfomis, 1. 1. 5. 2. ff. ed. Plin. 3. Ep. In pecuniaris & criminalibus testes erant voluntarii. Quint. 5. inviti vero ex confititione Justinian. 1. 16. C. ed. Quoniam iudicis depositio, id est, exceptionem, Jul. n. 320. proferit phoenem veritatis. 24. 1. 16. 1. 19. C. de testib. 25. Olim inviti testes in criminalibus causis testium omnium dicere cogebantur, & exceptis certis perfomis, 1. 1. 5. 2. ff. ed. Plin. 3. Ep. In pecuniaris & criminalibus testes erant voluntarii. Quint. 5. inviti vero ex confititione Justinian. 1. 16. C. ed. Quoniam iudicis depositio, id est, exceptionem, Jul. n. 320. proferit phoenem veritatis. 24. 1. 16. 1. 19. C. de testib. 25. Olim inviti testes in criminalibus causis testium omnium dicere cogebantur, & exceptis certis perfomis, 1. 1. 5. 2. ff. ed. Plin. 3. Ep. In pecuniaris & criminalibus testes erant voluntarii. Quint. 5. inviti vero ex confititione Justinian. 1. 16. C. ed. Quoniam iudicis depositio, id est, exceptionem, Jul. n. 320. proferit phoenem veritatis. 24. 1. 16. 1. 19. C. de testib. 25. Olim inviti testes in criminalibus causis testium omnium dicere cogebantur, & exceptis certis perfomis, 1. 1. 5. 2. ff. ed. Plin. 3. Ep. In pecuniaris & criminalibus testes erant voluntarii. Quint. 5. inviti vero ex confititione Justinian. 1. 16. C. ed. Quoniam iudicis depositio, id est, exceptionem, Jul. n. 320. proferit phoenem veritatis. 24. 1. 16. 1. 19. C. de testib. 25. Olim inviti testes in criminalibus causis testium omnium dicere cogebantur, & exceptis certis perfomis, 1. 1. 5. 2. ff. ed. Plin. 3. Ep. In pecuniaris & criminalibus testes erant voluntarii. Quint. 5. inviti vero ex confititione Justinian. 1. 16. C. ed. Quoniam iudicis depositio, id est, exceptionem, Jul. n. 320. proferit phoenem veritatis. 24. 1. 16. 1. 19. C. de testib. 25. Olim inviti testes in criminalibus causis testium omnium dicere cogebantur, & exceptis certis perfomis, 1. 1. 5. 2. ff. ed. Plin. 3. Ep. In pecuniaris & criminalibus testes erant voluntarii. Quint. 5. inviti vero ex confititione Justinian. 1. 16. C. ed. Quoniam iudicis depositio, id est, exceptionem, Jul. n. 320. proferit phoenem veritatis. 24. 1. 16. 1. 19. C. de testib. 25. Olim inviti testes in criminalibus causis testium omnium dicere cogebantur, & exceptis certis perfomis, 1. 1. 5. 2. ff. ed. Plin. 3. Ep. In pecuniaris & criminalibus testes erant voluntarii. Quint. 5. inviti vero ex confititione Justinian. 1. 16. C. ed. Quoniam iudicis depositio, id est, exceptionem, Jul. n. 320. proferit phoenem veritatis. 24. 1. 16. 1. 19. C. de testib. 25. Olim inviti testes in criminalibus causis testium omnium dicere cogebantur, & exceptis certis perfomis, 1. 1. 5. 2. ff. ed. Plin. 3. Ep. In pecuniaris & criminalibus testes erant voluntarii. Quint. 5. inviti vero ex confititione Justinian. 1. 16. C. ed. Quoniam iudicis depositio, id est, exceptionem, Jul. n. 320. proferit phoenem veritatis. 24. 1. 16. 1. 19. C. de testib. 25. Olim inviti testes in criminalibus causis testium omnium dicere cogebantur, & exceptis certis perfomis, 1. 1. 5. 2. ff. ed. Plin. 3. Ep. In pecuniaris & criminalibus testes erant voluntarii. Quint. 5. inviti vero ex confititione Justinian. 1. 16. C. ed. Quoniam iudicis depositio, id est, exceptionem, Jul. n. 320. proferit phoenem veritatis. 24. 1. 16. 1. 19. C. de testib. 25. Olim inviti testes in criminalibus causis testium omnium dicere cogebantur, & exceptis certis perfomis, 1. 1. 5. 2. ff. ed. Plin. 3. Ep. In pecuniaris & criminalibus testes erant voluntarii. Quint. 5. inviti vero ex confititione Justinian. 1. 16. C. ed. Quoniam iudicis depositio, id est, exceptionem, Jul. n. 320. proferit phoenem veritatis. 24. 1. 16. 1. 19. C. de testib. 25. Olim inviti testes in criminalibus causis testium omnium dicere cogebantur, & exceptis certis perfomis, 1. 1. 5. 2. ff. ed. Plin. 3. Ep. In pecuniaris & criminalibus testes erant voluntarii. Quint. 5. inviti vero ex confititione Justinian. 1. 16. C. ed. Quoniam iudicis depositio, id est, exceptionem, Jul. n. 320. proferit phoenem veritatis. 24. 1. 16. 1. 19. C. de testib. 25. Olim inviti testes in criminalibus causis testium omnium dicere cogebantur, & exceptis certis perfomis, 1. 1. 5. 2. ff. ed. Plin. 3. Ep. In pecuniaris & criminalibus testes erant voluntarii. Quint. 5. inviti vero ex confititione Justinian. 1. 16. C. ed. Quoniam iudicis depositio, id est, exceptionem, Jul. n. 320. proferit phoenem veritatis. 24. 1. 16. 1. 19. C. de testib. 25. Olim inviti testes in criminalibus causis testium omnium dicere cogebantur, & exceptis certis perfomis, 1. 1. 5. 2. ff. ed. Plin. 3. Ep. In pecuniaris & criminalibus testes erant voluntarii. Quint. 5. inviti vero ex confititione Justinian. 1. 16. C. ed. Quoniam iudicis depositio, id est, exceptionem, Jul. n. 320. proferit phoenem veritatis. 24. 1. 16. 1. 19. C. de testib. 25. Olim inviti testes in criminalibus causis testium omnium dicere cogebantur, & exceptis certis perfomis, 1. 1. 5. 2. ff. ed. Plin. 3. Ep. In pecuniaris & criminalibus testes erant voluntarii. Quint. 5. inviti vero ex confititione Justinian. 1. 16. C. ed. Quoniam iudicis depositio, id est, exceptionem, Jul. n. 320. proferit phoenem veritatis. 24. 1. 16. 1. 19. C. de testib. 25. Olim inviti testes in criminalibus causis testium omnium dicere cogebantur, & exceptis certis perfomis, 1. 1. 5. 2. ff. ed. Plin. 3. Ep. In pecuniaris & criminalibus testes erant voluntarii. Quint. 5. inviti vero ex confititione Justinian. 1. 16. C. ed. Quoniam iudicis depositio, id est, exceptionem, Jul. n. 320. proferit phoenem veritatis. 24. 1. 16. 1. 19. C. de testib. 25. Olim inviti testes in criminalibus causis testium omnium dicere cogebantur, & exceptis certis perfomis, 1. 1. 5. 2. ff. ed. Plin. 3. Ep. In pecuniaris & criminalibus testes erant voluntarii. Quint. 5. inviti vero ex confititione Justinian. 1. 16. C. ed. Quoniam iudicis depositio, id est, exceptionem, Jul. n. 320. proferit phoenem veritatis. 24. 1. 16. 1. 19. C. de testib. 25. Olim inviti testes in criminalibus causis testium omnium